

Spis ilustracji

Na okładce: Hildebrand (Hillebrand) van der Aa ? (po 1660–1721 lub 1722), *SANDOMIR, capitale du Palatinat dé ce nom, en Pologne*, 1. ćw. XVIII w., miedzioryt/akwaforta, w: Pierre van der Aa, *La Galerie Agréable du Monde*, Leiden [1729], t. 44, pl. 8 (ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Sandomierzu, fot. Marek Banaczek).

Andrzej Buko, *Sandomierz i wczesna chrystianizacja Polski: przesłanki archeologiczne*

1. Ekspansja państwa piastowskiego w kierunku Małopolski południowo-wschodniej i schemat tworzenia głównych ośrodków wczesnopanstwowych w tej części regionu (wg A. Buko).
2. Ostroprofilowana ceramika sandomierska drugiej połowy X–XI wieku o nawiązaniach do tradycji garncarskich Wielkopolski (wg A. Buko).
3. Wczesnośredniowieczne cmentarzysko ciałopalne w lasku kleczanowskim: widok współczesny kurhanów (fot. A. Buko).
4. Topografia jedenastowiecznego Sandomierza (wg A. Buko).
5. Plan cmentarzyska szkieletowego na Wzgórzu Świętojakubskim (wg J. Gąssowskiego).
6. Elitarny grób kobiety z cmentarzyska przy Bramie Opatowskiej. Powyżej głowy widoczne naczynie gliniane (wg M. Bajki i M. Florka).
7. Kamienne relikty trzynastowiecznej fazy kościoła św. Piotra na wzgórzu Collegium Gostomianum w Sandomierzu. Widok od strony wschodniej (fot. S. Biniewski).
8. Widok na Wzgórze Świętojakubskie i kościół św. Jakuba. Przypuszczalna strefa lokalizacji niezidentyfikowanego dotąd kościoła św. Jana. Widok od strony północnej (fot. M. Florek).

Marek Florek, *Sandomierz między Północą, Południem a Wschodem. Ponadregionalne kontakty Sandomierza w X–XIII wieku w świetle znalezisk archeologicznych*

1. Wczesnośredniowieczne ciałopalne cmentarzyska kurhanowe w Małopolsce. Opr. M. Florek.
2. Lokalizacja najstarszej części cmentarza rzędowego na Wzgórzu Staromiejskim w Sandomierzu – groby odkryte w latach 2013–2015 przy ul. Opatowskiej. Oznaczenia:

- 1 – groby; 2 – budynki istniejące; 3 – wykop archeologiczny z 2015 r.; 4 – część zniszczona. Wg M. Bajki opr. M. Florek.
3. Czekan (1) i zapinka podkowiasta (2) z grobu nr 7 z ul. Opatowskiej w Sandomierzu. Rys. K. Grabowska.
4. Wyposażenie grobu nr 9 z ul. Opatowskiej: 1 – naczynie; 2 – zapinka podkowiasta z brązu; 3 – kółko srebrne; 4 – pręślik gliniany; 5 – pierścień zaciskowy z rogu; 6 – klucz żelazny; 7, 8 – krzesiwa żelazne; 9 – nóż żelazny. Rys. M. Florek.
5. Wyposażenie grobu odkrytego na kulminacji Wzgórza Staromiejskiego w 2006 r.: 1 – nóż żelazny; 2–6 – żelazne obręcze okucia wiaderka; 7 – rekonstrukcja wiaderka. Rys. M. Florek.
6. Cmentarze rzędowe z końca X i XI wieku na terenie Sandomierza: 1 – cmentarz na Wzgórzu Miejskim; 2 – cmentarz na Wzgórzu Staromiejskim (Świętojakubsko-Świętopawelskim); 3 – cmentarz na Wzgórzu Reformackim; 4 – cmentarz na Kamieniu Plebańskim. Opr. M. Florek.
7. Zabytki pochodzenia skandynawskiego z Ruszczy Płaszczyny, gm. Łoniów. Wg: J. Lelewel, *Polska wieków średnich, czyli Joachima Lelewela w dziejach narodowych polskich postrzeżenia*, t. 2, Poznań 1855.
8. Wybór zabytków z grodziska w Lipniku z badań w latach 2015–2016: 1 – okucie końca rzemienia (brąz); 2 – dzwoneczek-ozdoba upręży końskiej (brąz); 3 – aplikacja rzemienia (srebro); 4 – aplikacja rzemienia (brąz); 5 – sprzączka (brąz); 6, 7 – pierścienie (brąz); 8 – rozdzielacz (brąz); 9, 10 – odważniki (ołów); 11 – odważnik (żelazo pokryte brązem); 12 – grot strzały (żelazo). Rys. M. Florek.
9. Wybór zabytków znalezionych w 2015 r. na terenie osady w Kaczycach: 1–5 – odważniki (żelazo pokryte brązem); 6 – okucie końca rzemienia (brąz); 7, 8 – klamry (brąz). Rys. M. Florek.
10. Wybór zabytków importowanych z Sandomierza i okolic: 1–4 – klamry lirowate z osady na Wzgórzu Staromiejskim w Sandomierzu (brąz); 5 – zapinka podkowiasta z osady na Wzgórzu Staromiejskim w Sandomierzu (brąz); 6 – *lunula* z osady na Wzgórzu Staromiejskim w Sandomierzu (stop cyny imitujący srebro); 7 – zawieszka w kształcie krzyża jerozolimskiego z osady w Kaczycach (brąz); 8 – fragment naczynia typu Pingsdorf z Opatowa; 9 – fragment naczynia typu Pingsdorf z osady na Wzgórzu Staromiejskim w Sandomierzu. Rys. A. Stempin (1, 5, 6), M. Florek (2, 3, 4, 7, 9), J. Kuczyński (8).

Roman Chyła, Wokół lokacji Sandomierza i Zawichostu

1. Osadnictwo wczesnośredniowieczne okolic Zawichostu (wg D. Wyczółkowskiego, źródło: A. Buko, *Archeologia Polski...*, s. 241).
2. Topografia Sandomierza w XI wieku: 1–3 – ufortyfikowane części miasta (oprac. A. Buko, źródło: idem, *Archeologia Polski...*, s. 238).
3. Lokalna sieć drożna okolic Sandomierza w XIII wieku (w oparciu o mapę T. Lalika, źródło: *Studia Sandomierskie...*, ryc. 4).
4. Węzeł drożny zawichojski na szlaku handlowym gnieźnieńsko-kijowskim w XII–XIII wieku (wg T. Wąsowicz, źródło: *Studia Sandomierskie...*, ryc. 6).

5. Zawichost. Stanowisko „NMP”. Widok ogólny reliktyw architektury kamiennej identyfikowanych z kościołem pw. św. Maurycego, odkrytych w latach 1996–1998 (fot. W. Błaszkiwicz, źródło: *Szkice zawichojskie...*, s. 211).
6. Osady służebne pod Sandomierzem i Zawichostem: 1 – stolica prowincji; 2 – grody; 3 – osady służebne; 4 – inne miejscowości (oprac. L.P. Słupecki, źródło: idem, *Osady służebne...*, s. 157).
7. Parafie okolic Zawichostu w XVII wieku (wg A. Dunin-Wąsowiczowej, źródło: *Szkice zawichojskie...*, s. 70).
8. Hipotetyczna rekonstrukcja modularnego rozplanowania lokacyjnego centrum Sandomierza z naniesionym systemem rozmieszczenia bloków zabudowy i działek a–c, 1–3 – teoretyczna siatka modularna; przebieg linii obronnych wg M. Florka (odcinki pogrubione udokumentowane archeologicznie lub zachowane, pozostałe rekonstruowane hipotetycznie): A – rów wyznaczający granice lokacyjnego układu urbanistycznego, zastąpiony po roku 1320 wałem; B – mur obronny, po połowie XIV wieku; kościoły: C – parafialny (wcześniej grodowy) św. Piotra (rzut i sytuacja wg M. Florka), D – szpitalny Św. Ducha, E – teren przekazany w latach 1286–1288 dominikanom z późniejszym kościołem św. Marii Magdaleny (rzut i sytuacja wg M. Florka), F – kolegiata NMP (w miejscu starszego kościoła); inne obiekty: G – ratusz (zasięg rzutu z XIV wieku wg M. Florka), H – zamek w XIV wieku (rzut wg M. Florka) (opr. B. Krasnowolski, źródło: idem, *Lokacyjne układy...*, cz. 2, s. 202–203).
9. Lokacyjne centrum Sandomierza na planie z 1809 r.; oryg. i repr. AGAD Warszawa (źródło: B. Krasnowolski, *Lokacyjne układy...*, s. 201).
10. Hipotetyczna rekonstrukcja rozmierzenia lokacyjnego centrum Zawichostu, a–d – zasady modularnego rozmierzenia; A – kościół parafialny, B – kościół klarysek (franciszkanów) (opr. B. Krasnowolski, źródło: idem, *Lokacyjne układy...*, s. 295).

Dominika Burdzy, „Nostra ecclesia” – stosunki kościelne w staropolskim Sandomierzu (do połowy XVII wieku)

1. Archiwum Kapituły Kolegiackiej i Katedralnej w Sandomierzu, pergamin sygn. 26 (21 V 1399): Królowa Jadwiga zezwała dominikanom z klasztoru przy kościele św. Jakuba nabywać nieruchomości w ziemi sandomierskiej w celu podniesienia z ruiny tegoż kościoła.
2. Archiwum Kapituły Kolegiackiej i Katedralnej w Sandomierzu, pergamin sygn. 122 (18 I 1526): Król Zygmunt Stary potwierdza nadanie 6 grzywien czynszu rocznego na rzecz altarii Dziesięciu Tysięcy Rycerzy w kolegiacie sandomierskiej przez Katarzynę Ossolińską.
3. Archiwum Kapituły Kolegiackiej i Katedralnej w Sandomierzu, pergamin sygn. 128 (1 VIII 1532): Król Zygmunt Stary potwierdza szpitalowi przy kościele Świętego Ducha w Sandomierzu posiadanie wsi Obrazów, Wieprzki i Śmiłów oraz nieruchomości w Sandomierzu.

**Bogusław Krasnowolski, Przekształcenia urbanistyczne
i architektoniczne Sandomierza do najazdu szwedzkiego w 1655 roku**

1. Sandomierz do końca XIII wieku, opr. M. Florek, *Atlas*, t. V, z. 2, tabl. 3.3 (fragment).
2. Sandomierz, lokacyjny układ urbanistyczny (1286) i jego poszerzenie (po 1349), opr. autor, *Atlas*, t. V, z. 2, tabl. 3.4.
3. Sandomierz, hipotetyczne zasady rozmierzenia lokacyjnego uposażenia miejskiego: ABGH – rozmierzenie całości (1760×1620 prętów = 220 łąnów); ABCD – północny kompleks ról o rozłogu łąnowo-leśnym (1080×1620 prętów = 135 łąnów); CDEF – kompleks w rozlewiskach Wisły, pastwisko (160×1620 prętów = 20 łąnów); EFGH – kompleks południowy (520×1620 prętów = 65 łąnów); IJKL – uposażenie wójtowskie ($972 \times 106\frac{2}{3}$ prętów = 8 łąnów). Opr. autor, *Atlas*, t. V, z. 2, tabl. 3.5.
4. Kraków, analiza lokacyjnego układu urbanistycznego: 1. linie siatki sznurowej (kwadraty o boku $1\frac{1}{2}$ sznura); 2. rozmierzenie północnego i wschodniego kompleksu bloków; 3. rozmierzenie zachodniego kompleksu bloków; 4. tereny o modularnych podziałach na działki; 5. tereny o podziałach na działki zbliżone do modularnych; 6. tereny związane z poszerzeniem bloków ponad modularne rozmiary; 7. modularne działki na obszarach o rozplanowaniu nieregularnym; 8. tereny podzielone na działki o wymiarach różnych od modularnych; 9. uliczka zanikła; 10. fosa gródka wójtowskiego. Wg B. Krasnowolski, *Rynek Główny w Krakowie...*
5. Bochnia, rekonstrukcja planu miasta średniowiecznego, 1253 – XIV wiek, opr. autor, wg *Atlas*, t. V, z. 4.
6. Wieliczka, lokacyjny układ urbanistyczny, 1290: 1. kościół parafialny; 2. zamek żupny; 3. dwór bachmistrza; 4. rynek. Opr. autor, wg *Atlas*, t. V, z. 3.
7. Sandomierz, ul. Żydowska, analiza spisów podatkowych z 2. połowy XVI wieku. Opr. autor wg kwerend D. Burdzy.
8. Nowy Sącz, przykład powiązania miasta z zamkiem (teren zamku oznaczony kolorem czerwonym): 1–5, a–g – zasady modularnego rozmierzenia planu lokacyjnego; A – kościół parafialny; B – zespół franciszkański, C – rejon dworu biskupiego. Opr. wg B. Krasnowolski, *Lokacyjne układy...*, cz. II.
9. Kraków, powiązanie miasta z Wawelem poprzez włączenie Okołu: 1–5, a–h – zasady modularnego rozmierzenia Okołu, ok. 1312; A – splantowane fortyfikacje przedlokacyjnego podgrodzia; B – miejski mur obronny wiążący miasto z Wawelem; C – linie siatki modularnej; D – udokumentowane podziały potwierdzające rozplanowanie modularne; E, F – udokumentowana zabudowa potwierdzająca wspomniane podziały jw. Opr. wg B. Krasnowolski, *Lokacyjne układy...*, cz. I, na podstawie badań W. Niewaldy.

Zdzisław Noga, *Sandomierz na dawnych mapach austriackich*

1. Österreichisches Staatsarchiv w Wiedniu, *Pierwsze zdjęcie wojskowe Galicji, tzw. mapa Miega 1779-1783*, sygn. BIXa, Sekcja 94.
2. Österreichisches Staatsarchiv w Wiedniu, *Pierwsze zdjęcie wojskowe Galicji Zachodniej, tzw. mapa Heldensfelda 1801-1804*, sygn. BXIa, Sekcja 119.

Tomisław Giergiel, *Z wybranych problemów edytorskich dokumentu lokacyjnego Sandomierza*

1. Wzgórze Miejskie w Sandomierzu – miejsce lokacji miasta w 1286 r. Fot. M. Stokłosa.
2. Dokument lokacyjny po konserwacji. Fot. A. Rusak.
3. Odrys pieczęci z dokumentu lokacyjnego Sandomierza. *Kopiarz przywilejów miasta Sandomierza*, Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu, Archiwum Kapituły Kolegiackiej i Katedralnej w Sandomierzu, rkps 567, s. 8.
4. Odrys *contrasigillum* wyciśniętego na odwrociu pieczęci Leszka Czarnego, wg: M. Baliński, T. Lipiński, *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana*, T. 2, Cz. 1, Warszawa 1844, s. 269.
5. Pieczęć książęcej Kingi z lat 1262–1278, wg: T. Żebrawski, *O pieczęciach dawnej Polski i Litwy*, Kraków 1865, tabl. 4, nr 13.
6. Pieczęć książęcej Kingi z lat 1262–1278, wg: S. Morawski, *Sądeczczyzna*, Kraków 1863, strona przytytułowa.
7. Fragment dokumentu lokacyjnego z zaznaczonym skrótem.